

Ühiskonnaõpetuse riigieksam 2004/2005 õppeaastal

Eksami sisu

Nüüdisühiskond. Ühiskonna mõiste. Võim majanduses, riigis ja inimsuhetes. Võimu tunnused ja teostamise meetodid. Avalik ja erasektor. Riigi mõiste. Tsiviilühiskond. Majandussfäär. Ühiskonna sotsiaalne struktuur. Huvid. Pluralismi olemus ja tähtsus. Sotsiaalsed probleemid. Heaoluriik. Infoühiskond. Ühiskonna jätkusuutlikkus ja ühiskonnaelu valdkondade seotus.

Ühiskonna valitsemine. Osalus- ja elitaardemokraatia. Sotsiaalsed liikumised ja erakonnad. Poliitilised ideoloogiad. Valimised: funktsioonid, erinevad valimissüsteemid, valimiskäitumine, valimiste tulemused. Kõrgeim seadusandlik võim. Kõrgeim täidesaatev võim. Bürokratia. Korruptsioon. Riigipea. Kohtuvõim. Võimude lahusus. Opositsioon. Kohalik omavalitsus.

Ühiskonna majandamine. Ühiskonna majandusressursid. Riik ja majandus. Majandusarengu planeerimine liberaalses ühiskonnas – majanduspoliitika. Majanduse regulatsioon seaduste, maksu- ja rahapoliitika ning turumehhanismide abil. Makromajanduse põhinäitajad. Välismajanduspoliitika. Euroopa Liidu fiskaalpoliitika ja ühisturg.

Indiviid ühiskonnas. Sotsiaalne staatus ja sotsiaalne mobiilsus. Majanduslik aktiivsus ja heaolu. Ühishüved. Sotsiaalne turvalisus: sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi. Euroopalikud põhimõtted sotsiaalkaitse alal. Sotsiaalsed rollid. Indiviid ja riik. Eesti Vabariigi olulisemad õigusaktid (õpetaja valikul). Inimõigused. Kodakondsus. Kodanikuõigused ja -kohustused. Riigi- ja kodanikukaitse.

Kaasaja maailma mitmepalgelisus. Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma mitmekultuurilisus. Riikide sotsiaal-majandusliku ja poliitilise arengu erinevused. Globaalprobleemid: rahvastiku-, keskkonna- ja sotsiaalsed probleemid. Maailma ühtsuse ja vastastikuse seotuse suurenemine. Infotehnoloogia mõju maailma arengule.

Rahvusvaheline suhtlemine. Rahvusvahelise suhtlemise põhimõtted ja viisid. Tähtsamad maailma- ja regionaalorganisatsioonid. Euroopa integratsioon. Eesti riigi rahvusvaheline asend.

Eksami eesmärgid

Eksami eesmärgid lähtuvad riikliku õppekava üldosas sätestatud sihtidest ja eeskätt ainealaste õpitulemuste püstitusest.

Riikliku õppekava õppe- ja kasvatusesmärgiks on inimese arengu terviklikkus; enese määratlemine puutudes kokku erinevate maailmakäsitustega; oskus elukestvalt õppida; soov areneda, võime analüüsida omaenese ja teiste kogemusi. Koostööoskused, käitumiskultuur ning eetilisus loovad eeldused elus toimetulekuks ning muutuvast maailmast orienteerumiseks. Üldhariduslik õpe toetab kodanikuühiskonna arengut.

Eksami koostamisel lähtutakse kooli õppe- ja kasvatuseesmärkidest, mis eeldab isiksuse kujunemist, kes:

- 1) suhtub heasoovlikult kaasinimestesse, austab nende vabadust ja väärikust;
- 2) soovib ja oskab teha konstruktiivset koostööd;
- 3) toetab aktiivselt ühiskonna demokraatlikku arengut;
- 4) austab ja järgib seadusi, on teadlik oma kodanikukohustustest ja -vastutusest;
- 5) tunneb end oma rahva liikmena, kodanikuna, tunneb end seotuna Euroopa ja kogu inimkonnaga;
- 6) tunneb ja austab oma rahva kultuuri, omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest, suhtub neisse eelarvamustevabalt ning lugupidavalt;
- 7) hoiab loodust, elab ja tegutseb keskkonda ning loodusressursse säästes;
- 8) usaldab ennast, on väärikas ja enesekriitiline;
- 9) tunneb end vastutavana oma elukäigu eest;
- 10) juhindub oma valikutes ja tegudes eetika alusväärtustest: inimelu pühadus, vägivallast hoidumine, vabadus, õiglus, ausus, vastutus;
- 11) on tundlik esteetiliste väärtuste suhtes, kujundab oma ilumeelt;
- 12) väärtustab terveid eluviise, arendab oma vaimu ja keha;
- 13) mõtleb süsteemselt, loova ja kriitiliselt, on avatud enesearendamisele;
- 14) püüab mõista asjade tähendust, nähtuste põhjusi ja seoseid, on motiveeritud õppima ja oskab õppida;
- 15) tuleb toime muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas;
- 16) mõistab töö vajalikkust inimeste ja ühiskonna arengus; on valmis otsima endale sobivat tööd.

Eksami kaudu kontrollitakse üldpädevuste kujunemist:

- õpipädevus – suutlikkus tõhusaid õpistrateegiaid ning sobivat õpistiili kasutades juhtida oma õpitegevust: end õppimisele häälestada, motiveerida, otsida vajalikku teavet, omada ülevaadet oma teadmistest, suhestada oma teadmiste teiste inimeste looduga ja luua uus teadmine, seirata ja hinnata oma mõtte- ja õpitegevust;
- tegevuspädevus – suutlikkus näha probleeme ja neid lahendada, oma tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja näha ette oodatavaid tulemusi, valida tegevusvahendeid, tegutseda, hinnata oma tegevuste tulemusi; koostööoskused;
- väärtuspädevus – suutlikkus tajuda oma seotust teiste inimestega, oma ja muude rahvaste kultuuriga, loodusega, inimese looduga, hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohalt;
- enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, mõtestada oma tegevusi ja käitumist ühiskonnas, kujundada end isiksusena.

Eksamit ette valmistav töögrupp on eriti tähtsustanud tegevuspädevust.

Eksami kaudu kontrollitakse ühiskonnaõpetuse aine kaudu saavutatavate valdkonnapädevuste kujunemist:

- sotsiaalne pädevus – suutlikkus orienteeruda ühiskonnaelus; kaasaja ning mineviku ühiskondlike nähtuste ja arengute mõistmine, valmisolek toetada demokraatlikke muudatusi ühiskonnas.
- refleksiooni- ja interaktsioonipädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast ja inimestevahelisi suhteid vastavalt kultuurinormidele, valida sobivat käitumisviisi, järgida terveid eluviise, lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme

- kommunikatiivne pädevus – suutlikkus keele vahendusel mõista, talletada, edastada, vahetada, tõlgendada ja luua tekste. Kõige laiemalt tähendab kommunikatiivne pädevus suutlikkust suhelda erinevates situatsioonides ning teemadel suulises ja kirjalikus vormis.
- tehnoloogiapädevus – suutlikkus mõista tehnoloogia arengust tingitud muutusi inimeste töö- ja eluviisis, toimida kaasaja kõrgtehnoloogilises maailmas, olla säästlik ressursside kasutaja.

Eksami ülesannetes käsitletakse õppekava kohustuslikke läbivaid teemasid:

- keskkond ja säästev areng;
- tööalane karjäär ja selle kujundamine;
- infotehnoloogia ning meedia;
- turvalisus.

Eksamiga kontrollitakse kõigi õpitulemuste saavutatust (teadmised, oskused, hoiakud) ühiskonnaõpetuses, selgitamaks kuivõrd õpilane:

- tunneb kaasaja ühiskonna kujunemise põhijooni, kaasaja ühiskonna struktuuri ning korralduspõhimõtteid;
- omab ülevaadet kaasaegse majanduse toimemehhanismidest;
- teab olulisi rahvusvahelisi organisatsioone;
- oskab iseloomustada riikidevahelise poliitilise, majandusliku ja kultuurilise suhtlemise põhimõtteid, nüüdisaegseid sotsiaalpoliitilisi süsteeme, kaasaja maailma põhiprobleeme ja arengutendentse;
- tunneb demokraatia reegleid, inim- ja kodanikuõigusi, Eesti Vabariigi põhiseadust ja «Kodakondsuse seadust» ning teisi olulisemaid õigusakte;
- oskab adekvaatselt määratleda oma kohta ja võimalusi kaasaja maailmas, töötada ja elada turumajanduslikus ühiskonnas, osaleda ühiskonnaelus, kaitsta oma huve, õigusi;
- oskab koguda massimeediast sotsiaal-poliitilist ja majanduslikku teavet, seda kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada.

Eksami on kirjalik ja kestab neli tundi. Eksami ajal on eksaminandil kasutada Eesti Vabariigi Põhiseaduse tekst vastavalt kooli õppekeelele. Eksamitöö koosneb arutlusest (20 palli) ja ülesannetest (80 palli) teemadel:

1. Nüüdisühiskond (10 p).
2. Ühiskonna valitsemine (10 p).
3. Ühiskonna majandamine (10 p).
4. Indiviid ühiskonnas (20 p).
5. Kaasaja maailma mitmepalgelisus (10 p).
6. Rahvusvaheline suhtlemine (10 p).
7. Põhiseaduse tundmine (10 p).

Õppekirjandus

L. Möldre, A. Toots. Ühiskonnaõpetus XII klass. Tallinn, 1999. Kasutada võib ka V. Peebu ja P. Kama õpikut Ühiskonnaõpetus. Tallinn, 1997.

Toimumise aeg

Riigieksam ühiskonnaõpetuses toimub 25. mail 2005. aastal ja lisaeksam 8. juunil.